

Agronomijos mokslo istorijos puslapiai

Profesorės Jadvygos Monstvilaitės gyvenimas (1919–2019), skirtas herbologijai

Prof. habil. dr. Jadvyga Monstvilaitė – žymi biologė, Lietuvos laukų piktžolių floros tyrinėtoja, ilgametė Lietuvos žemdirbystės instituto (dabar LAMMC) Vokės filialo Herbicidų laboratorijos vedėja, jaunųjų specialistų ugdytoja, herbologų mokyklos kūrėja, gabi organizatorė ir mokslo žinių sklaidėja, daugelio knygų ir straipsnių autorė, palikusi ryškių pėdsaką žemės ūkio mokslo istorijoje.

Gimė 1919 m. rugsėjo 22 d. Plungėje (Žemaitija, Telšių apskr.). 1927–1934 m. mokėsi Plungės pradinėje mokykloje ir valstybinėje gimnazijoje, o mirus motinai mokslus tęsė Mažeikių gimnazijoje ir Skuodo vidurinėje mokykloje. 1936 m. rudenį įstojo į Šiaulių valstybinę mokytojų seminariją, ją baigusi tapo jaunesniąja pradinės mokyklos mokytoja.

1938–1940 m. dirbo Alksnėnų pradinėje mokykloje, 1940 m. rudenį įstojo į tuometinį Vilniaus valstybinį pedagoginį institutą, studijavo gamtą ir geografiją.

Didelį potraukį mokslui turinčiai J. Monstvilaitėi lemtingas buvo susitikimas su botaniku prof. P. Snarskiu, kuris dėstė Vilniaus universitete (1945–1952 m.) ir tuo pačiu metu Vilniaus pedagoginiame institute. J. Monstvilaitė labai gerbė savo mokytoją, iš jo gavo pirmuosius piktžolių tyrinėjimo įgūdžius. 1999 m. prof. J. Monstvilaitės 80-mečiui skirtoje parodėlėje LAMMC Vokės filiale tarp jos parašytų knygų ir kitų leidinių pagarbioje vietoje buvo ir prof. P. Snarskio portretas.

Antrojo pasaulinio karo metais su pertraukomis J. Monstvilaitė mokytojavo Alksnėnų pradinėje ir Plungės vidurinėje mokyklose. 1947 m. su pagyrimu baigė Vilniaus valstybinį pedagoginį institutą, įgijo gamtos mokslų gimnazijos mokytojos vardą ir kvalifikaciją. 1945–1949 m., besimokydama Vilniaus pedagoginiame institute, o ir jį baigusi, dirbo Lietuvos SSR Švietimo ministerijos Aukštųjų ir specialiųjų mokyklų valdyboje inspektore.

1949 m. J. Monstvilaitė įstojo į Vilniaus valstybinio universiteto Gamtos mokslų fakulteto aspirantūrą. Išlaikiusi egzaminus, gavo siuntimą į Maskvos sąjunginį trąšų, agrotechnikos ir agrodirvotyros institutą tęsti aspirantūros studijas ir rengti disertaciją, kurios vadovas buvo akad. V. P. Mosolovas. Instituto bazėje buvo vykdomi kompleksiniai darbai, o J. Monstvilaitėi teko tirti žemės ūkio augalų piktžolėtumą ir nustatyti priklausomumą tarp reljefo ir piktžolių rūšių pasiskirstymo.

J. Monstvilaitės disertacija „Reljefo įtaka piktžolių sudėčiai“ buvo įvertinta teigiamai, 1953 m. sėkmingai apginta Maskvos Timiriazevo žemės ūkio akademijoje, jai buvo suteiktas biologijos mokslų kandidatės (daktarės) laipsnis.

Grįžusi į Vilnių, J. Monstvilaitė buvo paskirta vyr. moksline bendradarbe ir direktoriaus pavaduotoja Lietuvos MA Žemdirbystės ir dirvožemio institute, kuris tai pačiais metais buvo perkeltas į Trakų Vokę. J. Monstvilaitė jau turėjo piktžolių

floros tyrimų patirties, norėjo dirbti šioje srityje. Tuo metu Lietuvos laukai buvo labai piktžolėti ne tik dėl neseniai praūžusio karo, bet daugiausia dėl politikos, nes žemė liko be savininkų ir priežiūros. J. Monstvilaitė entuziazingai kūrė pirmųjų lauko bandymų metodikas, planavo, kaip atlikti ekspedicinius tyrimus laukų piktžolėtumui nustatyti. Herbicidai tuo laiku dar buvo didelė naujiena. Turimomis žiniomis ji dalijosi su gamybininkais. 1954 m. parengė brošiūrą „Kovokime su piktžolėmis cheminėmis priemonėmis“, rašė straipsnius, juos publikavo laikraščiuose (1953 m. išspausdino tik vieną, o 1954 m. – jau šešis).

1956 m., po instituto reorganizacijos, buvo įsteigtas Lietuvos žemdirbystės mokslinio tyrimo institutas su centru Dotnuvoje, Vokės filialu Trakų Vokėje ir septyniomis bandymų stotimis įvairiose respublikos zonose. J. Monstvilaitė buvo paskirta direktoriaus pavaduotoja mokslui. Susidorojo ji su naujomis pareigomis, o nurodymų iš reiklaus direktoriaus P. Vasinausko gaudavo gausybę ne tik dienomis, bet ir valandomis. Vokės filiale įrengtų bandymų neapleido, 1957 m. pradėjo vykdyti ir ekspedicinius tyrimus. Tikėtina, kad ne be jos pastangų 1958 m. rudenį Vokės filiale buvo įsteigta Herbicidų laboratorija, o ji paskirta vedėja. Iš pradžių darbo sąlygos buvo labai sunkios, bandymai – už 3–5 km. Nepaisydama sunkumų, J. Monstvilaitė planavo bandymus ne tik sau, bet ir naujai pradėjusiems dirbti moksliniams bendradarbiams.

1953–1967 m. J. Monstvilaitė vykdė 12 lauko bandymų, tris vegetacinius, dalyvavo ir atliko tyrimus trijose ekspedicijose. Duomenis apibendrino 15 mokslinių ataskaitų.

1955–1967 m. dalyvavo ir skaitė pranešimus 23 konferencijose: 7 sąjunginėse (Maskvoje – 5, Kijeve – 1, Saratove – 1), 11 tarprespublikinių (Rygoje – 6, Taline – 2, Vilniuje – 3) ir 5 respublikinėse (Vilniuje – 3, Kaune – 1, Dotnuvoje – 1). Rašė mokslinius straipsnius, trys buvo išspausdinti instituto mokslinių darbų žurnale, po šeši – mokslinių straipsnių rinkiniuose ir sąjunginiuose mokslo žurnaluose, išleido dvi knygas (1959 ir 1967 m.).

Sąjunginių konferencijų leidiniuose buvo publikuoti du jos straipsniai, Pabaltijo konferencijų ir pasitarimų leidiniuose – 18, Lietuvos mokslo populiarinimo žurnaluose – 19, kituose – 9.

Pirmųjų 14 metų mokslinius darbus J. Monstvilaitė apibendrino antrojoje disertacijoje „Lietu-

vos TSR laukų piktžolės ir jų naikinimo cheminėmis priemonėmis mokslinis pagrindimas“, kurią 1967 m. apgynė Vilniaus valstybiniame universitete ir įgijo daktarės (habituotos daktarės) laipsnį.

1969 m. rugsėjo 5 d. SSRS Aukščiausioji atestacinė komisija mokslui suteikė J. Monstvilaitėi mokslinį profesorės vardą (specialybė – botanika), o rugsėjo 22 d. (švenčiant 50-metį) Lietuvos SSR AT Prezidiumas – Nusipelnusios žemės ūkio darbuotojos vardą.

1963 ir 1967 m. disertacijas jau gynė pirmieji J. Monstvilaitės vadovaujami disertantai.

Praeito amžiaus 7-ojo dešimtmečio antroje pusėje Lietuvoje jau buvo pradėta svarstyti ir diskutuoti apie chemijos poveikį gamtai. Pirmąjį šios srities pranešimą prof. J. Monstvilaitė perskaitė 1967 m. Vilniuje, Lietuvos gamtos apsaugos draugijos, Gamtos apsaugos komiteto, MA Botanikos ir MA Zoologijos ir parazitologijos (dabar VU Ekologijos) institutų organizuotoje konferencijoje „Chemija liaudies ūkyje ir gamtos apsauga“.

1969 m. LŽI Vokės filiale pritarus J. Monstvilaitėi buvo pradėti nauji herbicidų elgsenos augaluose, dirvožemyje, migracijos su vandeniu vertinimo tyrimai. Sukurta laboratorijos materialinė bazė, įsigyta aparatūra, įsisavinta herbicidų likučių nustatymo metodika. Tai buvo naujo mokslo pradžia Herbicidų laboratorijoje.

Profesorės vadovaujamoje laboratorijoje vykdyti herbicidų biodegradacijos ir migracijos agroekosistemoje tyrimai 1979 m. buvo įtraukti į tarptautinę UNESCO programos „Žmogus ir biosfera“ Sovietų Sąjungos nacionalinę dalį. Jos projekte Nr. 9b „Sisteminio pesticidų ir kitų kovos priemonių naudojimo kovai su žalingais organizmais antžeminėse ir gėlyjū vandenių ekosistemose ekotoksikologinės pasekmės“ tarp įvairių 326 Sovietų Sąjungos institucijų, daugiausia iš Mokslų akademijų, dalyvavo ir LŽI Vokės filialas. Į 1982 m. Puščine ir 1984 m. Kišiniove vykusius pasitarimus buvo pakviesti ir pranešimus skaitė Herbicidų laboratorijos mokslo darbuotojai.

Įsimintiniausi minimo dešimtmečio įvykiai buvo aštuntasis tarptautinis augalų apsaugos kongresas Maskvoje 1975 m. ir pirmą kartą gautas pakvietimas dalyvauti agrogeobotanikos konferencijoje Vokietijoje. Profesorė parengė pranešimą, jis buvo atspausdintas, bet važiuoti neišleido.

Nuo 1980 m. prof. J. Monstvilaitė įsitraukė į SSRS Valstybinės pesticidų komisijos darbą, ji buvo

herbicidų darbinės grupės narė. Šiai grupei vadovavo Sąjunginio augalų apsaugos instituto mokslo darbuotoja dr. A. A. Petunova. 1980–1988 m. buvo organizuoti septyni pasitarimai vis skirtinguose miestuose – Voroneže, Simferopolyje, Tbilisyje, Ufoje, Vokėje, Toržoke ir Charkove, vykdavo institute, kuris atlikdavo herbicidų registracinius bandymus. Pasitarimuose buvo aptariami gauti rezultatai, efektyvūs preparatai siūlomi registravimo komisijai, kad juos įtrauktų į leistinų naudoti pesticidų sąrašą.

Per dešimtmetį mokslo ir mokslo populiarinimo straipsnių kraitis išaugo iki 75. Prof. J. Monstvilaitė knygai „Vadovas pesticidams pažinti“ (1971) parašė IV skyrių „Herbicidai“, kartu su S. Čiuberkiu parengė knygelę „Pažinkime piktžoles“ (1978), taip pat brošiūras „Penketas pikčiausių“ (1972) ir „Herbicidai ir jų efektyvumas žemės ūkyje“ (1976).

Per 8-ąjį dešimtmetį disertacijas parengė ir apgynė net 14 jos mokinių: keturi iš Herbicidų laboratorijos, penki iš bandymų stočių, po vieną iš Vėžaičių filialo ir LŽI, keturi neakivaizdiniai aspirantai.

1970–1979 m. J. Monstvilaitei buvo labai kūrybingi ir kupini įdomių įvykių, išsiskyrė naujais aukštesnio lygio tyrimais. 1974 m. pradėti daugiakartiniai miežių bandymai „Herbicidų veikimo ir pasėlių piktžolėtumo nustatymas skirtingo tręšimo ir pasėlių tankumo sąlygomis“. Trijų veiksmų (herbicidų, azoto trąšų ir sėklos normos) bandymai daryti abiejuose instituto filialuose – Vokėje ir Vėžaičiuose. 1976 m. atnaujinti ekspediciniai Lietuvos laukų piktžolėtumo tyrimai, kuriuos J. Monstvilaitė buvo pradėjusi prieš 19 metų (1957 m.). Atėjo laikas ir kompleksiniams ilgalaimiams sėjomainų bandymams. Sudominti žmonės, pritraukti vis naujus tyrėjus prof. J. Monstvilaitė puikiai sugebėjo. Ne paskutinį vaidmenį vaidino ir kūrybingas herbicidų laboratorijos kolektyvas. Po ilgų metodikos svarstymų, 1979 m. rudenį, net 19 žmonių iš LAMMC (LŽI) Vokės filialo ir tuometinio Lietuvos MA Zoologijos ir parazitologijos instituto (dabar VU Ekologijos) Dirvožemio zoologijos laboratorijos pradėjo bandymą „Herbicidų naudojimo intensyvumas sėjomainoje“, kuris buvo tęsiamas dvi šešialaukės sėjomainos rotacijas iki 1993 metų. Vieni dirbo šešerius, kiti net 14 metų.

Tai buvo sudėtingas kompleksinis daugiakartinis bandymas su daugybe įvairių tyrimų. Neapsiribota išsamiomis piktžolių floros variacijomis,

augalų derlingumu, bet didelis dėmesys skirtas produkcijos kokybei, jos cheminės sudėties pokyčiams, ypač aminorūgštims. Buvo tiriama įvairiapusė įtaka gamtinei aplinkai, svarbiausia, dirvožemiui ir jo savybių pokyčiams – dirvožemio biologiniam aktyvumui, rūgštumui, sorbcijos imlumui, sorbuojančiojo komplekso sudėčiai, taip pat azoto, judriųjų fosforo bei kalio ir humuso kiekiams. Pirmoje rotacijoje visapusiškai buvo tirta ir herbicidų naudojimo intensyvumo įtaka dirvožemio pedobiontams – mikroflorai, protozams, sliekams, oribatidinėms ir gamazinėms erkėms, kolemboloms, vabzdžių lervoms, taip pat B grupės vitaminų pokyčiams. Įvertinta ir herbicidų naudojimo intensyvumo įtaka įvairių preparatų veikimui aplinkos objektuose – kaupimasis augaluose, išsilaikymo trukmė, migracija ir degradacija dirvožemyje.

Reikšmingas ir gražus dešimtmečio pabaigos įvykis buvo prof. J. Monstvilaitės 60-metis 1979 metais, jai buvo suteiktas Lietuvos SSR nusipelnusios mokslo veikėjos garbės vardas.

1980–1989 m. prof. J. Monstvilaitei taip pat buvo labai intensyvios mokslinės veiklos laikotarpis. 1980 m. buvo apibendrinti 1976–1979 m. ekspedicijos laukų piktžolėtumo gauti duomenys, 1980–1984 m. organizuotas antrasis ekspedicijų turas po tuos pačius objektus. 1983 m. buvo baigti profesorės iniciatyva organizuoti bandymai naujam perspektyviam herbicidui bazagranui ir bazagranui M (su 2M-4Ch priedu) ištirti įvairių žemės ūkio augalų pasėliuose – žieminiuose rugiuose, žieminiuose kviečiuose, miežiuose su daugiamečių žolių įsėliu, taip pat kukurūzuose. Buvo ištirta ne tik įtaka piktžolėtumui ir derliui, bet nustatyta preparatų kaupimosi bei išnykimo dinamika augaluose ir dirvoje, taip pat įvertinta įtaka javų grūdų aminorūgščių pokyčiams. 1984 m. minėto darbo duomenys apie bazagrano ekologinius tyrimus buvo pateikti 14-ajam tarptautiniam Savitarpio pagalbos šalių simpoziumui „Herbicidų ir sintetinių augalų augimo reguliatorių veikimo mechanizmas“, kuris vyko Ufoje.

Iš viso per 9-ąjį dešimtmetį prof. J. Monstvilaitė parašė du žinytus „Piktžolės ir herbicidai“, kurie išleisti 1982 ir 1986 m., 51 mokslinį ir 27 mokslo populiarinimo straipsnius. Disertacijas apsigynė penki jos vadovaujami disertantai: po vieną iš Herbicidų laboratorijos ir Kaltinėtų bandymų stoties, trys neakivaizdiniai aspirantai ir vienas iš Baltarusijos.

1980–1989 m. prof. J. Monstvilaitė dalyvavo konferencijose, pasitarimuose ir kituose renginiuose net 46 užsienio šalyse. Iš įdomesnių konferencijų paminėtina Sąjunginės žemės ūkio ministerijos, sąjunginio mokslinio gamybinio susivienijimo „Žemės ūkio chemija“ ir Centrinio žemės ūkio Agrocheminio aprūpinimo instituto 1985 m. suorganizuota konferencija „Racionalus herbicidų naudojimas, remiantis laukų piktžolėtu“^{mu}. Joje pranešėjai pateikė savo šalių laukų piktžolėtumo tyrimų duomenis ir siūlymus herbicidų asortimentui. Lietuvos pristatyti duomenys buvo įvertinti geriausia, jie buvo itin patikimi, informacija kruopščiai susisteminta – piktžolės tiksliai suskaičiuotos, o ne „iš akies“ nustatytos. Labai ilgas (1957–1984 m.) ekspedicinių tyrimų laikotarpis leido tiksliai įvertinti piktžolėtumo pokyčius.

Naujų darbų profesorė jau nepradėjo, o bandymų vykdymo epopėją baigė sudėtingiausio daugiafaktorinio kompleksinio sėjomaininio bandymo „Herbicidų naudojimo intensyvumas sėjomainoje“ mokslinė ataskaita, kurią parengė 1994 m. kartu su bendraautorais. Ilgalaikio, didelio masto sėjomaininio bandymo duomenys buvo nagrinėjami įvairiais aspektais, parašyti keli moksliniai straipsniai.

Per paskutinįjį dešimtmetį prof. J. Monstvilaitė viena ir su bendraautorais parengė 30 mokslinių ir 14 mokslo populiarinimo straipsnių. Dar parašė knygelę „Laukų piktžolėtumo problemos“, kurią išleido Žemdirbystės institutas 1996 metais. Deja, ji jau buvo paskutinė.

Atkūrus Nepriklausomybę, prof. J. Monstvilaitė buvo pirmoji iš Lietuvos žemdirbystės instituto, užmezgusi ryšius su Vakarų Europos herbologais. Europos herbologų draugiją, įkurta 1975 m., iš karto atkreipė dėmesį į Baltijos valstybes, skatino įsitraukti į jų veiklą ir kurti draugijas savo šalyje.

1993 m. Europos herbologų draugija pakvietė Baltijos ir kitų jau laisvų šalių atstovus, tarp jų ir prof. J. Monstvilaitę, į aštuntąjį simpoziumą, kuris vyko Vokietijoje, Braunšveige. Profesorė ten skaitė pranešimą apie Lietuvoje atliekamus piktžolių srities tyrimus ir parvežė leidinį, kuriame buvo atspausdinti jau iš anksto kitų šalių mokslininkų parengti pranešimai.

Lietuvos MA Žemės ūkio mokslų sekcija kartu su Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerija 1992 m. Vilniuje organizavo mokslinę konferenciją-diskusiją „Antropogeninių veiksnių įtaka dirvo-

žemio derlingumui“. Joje dalyvavo Lietuvos žemdirbystės, Lietuvos melioracijos ir Lietuvos miškų institutų, VU Ekologijos instituto ir Lietuvos žemės ūkio akademijos mokslo darbuotojai. Pranešimui ir konferencijos tezėms „Antropogeninių veiksnių įtaka laukų piktžolėtumui ir dirvožemiui“ rengti J. Monstvilaitė pasitelkė ne tik tris Herbicidų laboratorijos mokslo darbuotojus, bet ir po vieną iš Dirvožemio skyriaus, Lietuvos žemdirbystės ir Ekologijos institutų.

1993 m. profesorė aktyviai dalyvavo Lietuvos mokslininkų sąjungos ir Vėžaičių filialo organizuotoje konferencijoje „Baltijos regionas: žemdirbystė rūgščiose dirvose“.

Paskutinės profesorės vadovaujamos keturios jaunosios mokslininkės disertacijas gynėsi 1991–1994 metais.

Prof. J. Monstvilaitė iš mokslinės veiklos pasitraukė 1993 m., bet su Voke atsisveikino ne iš karto, ji turėjo darbo kabinetą, kuriuo labai džiaugdavosi. Pirmuosius metus beveik kiekvieną dieną atvažiuodavo ir dirbdavo, vėliau vizitai retėjo. Profesorė dar dalyvavo keletose konferencijose. Lietuvos herbologai pirmieji iš Baltijos valstybių sukruito ir 1995 m. Kaune kartu su LMA Žemės ūkio mokslų sekcija, tuometine Lietuvos žemės ūkio akademija, Lietuvos žemdirbystės institutu suorganizavo tarptautinę konferenciją „Piktžolėtumo problemos dabartinėmis ūkininkavimo sąlygomis Baltijos regione“. Į ją buvo pakviesti Latvijos, Estijos, Rusijos ir Baltarusijos herbologai, Europos herbologų draugijos prezidentas dr. F. Schwerdtlėas, su kuriuo darbinis ryšius palaikė Lietuvos herbologų draugijos ir konferencijos organizacinio komiteto pirmininkas dr. S. Raudonius. Prof. J. Monstvilaitė kartu su Herbicidų laboratorijos ir kitų skyrių kolegomis konferencijai pateikė penkis straipsnius.

Sulaukė profesorė ir istorinio įvykio – pirmą kartą Lietuvoje parengto Augalų apsaugos įstatymo ir Valstybinės augalų apsaugos priemonių registravimo komisijos, kuri darbą pradėjo 1994 m. rudenį.

Lietuvos Respublikos augalų apsaugos įstatyme tarp daugelio reisinių reglamentų yra nuoroda, kad *augalų apsauga nuo ligų, kenkėjų ir piktžolių yra valstybinės svarbos priemonė*. Ši pozicija yra labai artima visai prof. J. Monstvilaitės mokslinei ir mokslo sklaidos veiklai, siekiui matyti nepiktžolėtus, švarius, tvarkingus laukus. Iki šiol neišnyko buvęs pagrindinis jos mokslo objektas – piktžolės,

bet gerokai patobulėjo senieji ir surasta daug naujų herbicidų, didelis šuolis ir agrotechnikoje.

Prof. J. Monstvilaitė buvo gabi ir nenuilstanti mokslo organizatorė, daug sumanumo ir energijos parodė koordinuodama herbologijos mokslą Žemdirbystės institute. Jos dėka visuose padaliniuose dirbo mokslo krypties piktžolių tyrėjai. Ji vadovavo 29 mokslo daktarams, trys iš jų apgynė habilituoto daktaro disertacijas – I. Kavoliūnaitė, S. Čiuberkis ir A. Jarumbauskas, dviem pastariesiems suteikti profesorių vardai.

Profesorė per penkerius mokslinės veiklos dešimtmečius paskelbė 297 mokslo darbus, iš jų 17 knygų ir brošiūrų, daug populiarių straipsnių. Juose atsispindi mokslinės veiklos istorija, raida kokybės gerėjimo link. Jos plunksnai priklauso ir pirmosios herbologijos srities monografijos, išleistos Lietuvoje: „Piktžolės ir kovos priemonės su jomis“ (1959) ir „Piktžolės, biologija ir jų naikinimo būdai“ (1967).

Mokslo sklaida buvo neatskirama J. Monstvilaitės darbo dalis. Ji mylėjo mokslą, pasižymėjo organizaciniais ir oratoriniais gebėjimais, aukšta bendravimo kultūra. Iš viso ji dalyvavo ir skaitė pranešimus 125 mokslinėse konferencijose, įvairiuose koordinaciniuose pasitarimuose (84 užsienio šalyse). Profesorė po 17 kartų dalyvavo įvairiuose renginiuose Maskvoje ir Rygoje, 11 kartų Minske, po šešis Taline ir Leningrade (dabar Sankt Peterburgas), tris Tbilisyje, po du kartus Jelgavoje, Baku ir Ufoje, po vieną – net 18 skirtingų miestų.

Išanalizavus prof. J. Monstvilaitės atliktus tyrimus, įvertinus jaunųjų mokslo darbuotojų ugdymą, gebėjimą suburti darbštų, kompetetingą ir kūrybingą kolektyvą, išugdytų daktarų (buvusių kandidatų) disertacijas, įvairiapusę mokslinę-organizacinę veiklą, siekius parengti augalų apsaugos

nuo piktžolių sistemą, pagaliau prisimenant kelis kolegiško darbo dešimtmečius, galima konstatuoti, kad ji Lietuvoje sukūrė herbologų mokyklą.

J. Monstvilaitė daugelį metų dalyvavo Lietuvos žemdirbystės instituto, Lietuvos žemės ūkio akademijos, Botanikos instituto, Baltarusijos žemdirbystės ir pašarų instituto mokslo tarybų darbe. Profesorė buvo aktyvi įvairių organizacijų narė, jos ryškus indėlis jaučiamas Lietuvos žemdirbystės instituto metodinės komisijos, Lietuvos MA Mokslininkų rūmų darbe. Noriai dalyvavo visuomeninių organizacijų – Europos piktžolių tyrėjų draugijos (EWRS), Lietuvos herbologų draugijos, Lietuvos mokslininkų sąjungos – veikloje.

Prof. J. Monstvilaitė su Vokėje dirbančiais buvusios Herbicidų laboratorijos darbuotojais atsiveikino 2001 m. gegužę. Lietuvos centriniame valstybės archyve ji turėjo savo fondą, dalį dokumentų ir rankraščių jau buvo perdavusi 1974 ir 1988 m., kitus 2001 m. rudenį. Iš viso dabar jos fonde saugomi 177 dokumentai, jų chronologija – 1937–2001 metai.

Visą gyvenimą buvo labai savarankiška, neieškojo pagalbos. Gerokai pašlijus sveikatai, ignoravo net ir lazdele. Realiai vertindama situaciją, ji mėgdavo lotyniškai sakyti: *Sic transit gloria mundi* (Taip praeina pasaulio garbė). 2004 m. birželio 6 d. prof. Jadvyga Monstvilaitė mirė. Palaidota gimtosios Plungės kapinėse.

Kolegos, bendradarbiai, mokiniai ir disertantai prof. J. Monstvilaitės mokslinį palikimą ir Jos šviesų atminimą įamžino monografijoje „Herbologijos tyrimų Lietuvoje raida. Profesorė Jadvyga Monstvilaitė“, 2007 m., 240 p. Monografijos sudarytojai prof. habil. dr. S. Čiuberkis ir habil. dr. I. Kavoliūnaitė, išleido Lietuvos žemdirbystės institutas.

Habil. dr. Irena KAVOLIŪNAITĖ,
prof. habil. dr. Steponas ČIUBERKIS